

Länsstyrelsen i Gotlands Län
Natur- & friluftsenheten
Lena Pettersson
Lena.g.pettersson@lansstyrelsen.se

Värna-Vårda-Visa, remissvar

Naturskyddsföreningen Gotland har beretts möjlighet att lämna synpunkter på utkast till regionalt program "Värna-Våga-Visa", daterat 2012-12-07. Vi tycker det är viktigt att de områden som ges någon form av naturskydd också sköts på ett föredömligt sätt, så att de naturvärden området är avsett att skydda består och om möjligt utvecklas ytterligare. Ett regionalt program för detta fyller alltså väl sin plats. Vi finner dock att förslaget är ganska generellt hålllet. Vi tror det skulle vinna mycket på att vara mer detaljerat, ex att peka ut vilka naturreservat som Länsstyrelsen anser är lämpade för ökat besökande, med hänsyn taget både till områdets okänslighet för besök och hur lätt det är att ordna åtgärder för att underlätta besök. Vi tror inte att det är så svårt att ta fram en sådan lista, Länsstyrelsen har ju gjort flera upplagor av broschyrer där olika reservat lyfts fram. Man kan då också skissa på vilka åtgärder som kan behövas för att förbättra tillgänglighet, information och vård för varje objekt, så att naturföreningar och markägare får möjlighet att reagera på ett konkret förslag.

Den grundläggande frågan om reservat framgår av miljöbalken: *"4 § Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat."*

Av lagtexten framgår alltså att myndigheten antingen skyddar ett område för att bevara biologisk mångfald / vårda eller bevara naturmiljöer ELLER för att tillgodose områden för friluftslivet. Det finns en tendens att Länsstyrelsen mer schablonartat för in friluftsliv i alla områden oavsett reservatets syfte och föreskrifter.

Vi ser främst följande stora brister vad gäller skyddade områden på Gotland:

- För lite skydd.
- För dålig tillsyn av fågelskyddsområden.
- Eftersatt skötsel.
- Undermålig tillsyn av Gotlandskustens naturreservat (bilkörning, husvagnscamping) speciellt under sommartid när folk besöker områdena.

Att dessutom satsa på guidning som konkurrerar med naturföreningar och turistföretag kan ifrågasättas, och är i vart fall inte rätt sätt att prioritera när resurserna är begränsade.

Det är alltså mycket viktigt att betona att det som är Miljöbalkens syfte med skydd av natur (nationalparker, naturreservat, Natura 2000 och fågelskydd) i första hand är att säkerställa skyddet. Med de små ekonomiska resurser som nu och kanske i en framtid finns att tillgå så måste staten prioritera skyddet. Att öka tillgängligheten och att satsa på friluftsverksamhet kan inte vara högprioriterat när de ekonomiska resurserna tryter.

En fråga som särskilt måste belysas är tillgängligheten för de naturreservat som består av öar. Vi tänker då bland andra på Stora och Lilla Karlsö och Gotska Sandön, men också på Västergarns Utholme och alla skyddade öar på östra sidan. Det måste finnas med ett resonemang runt denna fråga vad Länsstyrelsens intentioner är. Så vitt vi begriper stöttar Länsstyrelsen i viss mån kostnaderna för båttrafiken till Stora Karlsö, som till en del drivs i ett kommersiellt syfte.

Vi önskar också att Länsstyrelsen kunde vara lite tydligare när det gäller policyn för att utse förvaltare för naturreservaten. Under Förvaltningsorganisation diskuteras möjligheten för Länsstyrelsen att överlåta förvaltningen av skyddade områden till annan part. Ett exempel där så skett är Stora Karlsö. Vi menar att denna möjlighet till att utse andra förvaltare än Länsstyrelsen av skyddade områden kan användas i betydligt högre utsträckning än vad nu är fallet. Genom att ge markägaren större ansvar för sin egen fastighet och ideella föreningar eller någon annan lokal organisation detta ansvar för statens mark, får man en bättre lokal förankring, ökat lokalt engagemang och bättre förståelse för att skydda och sköta områden. Det bör därför noteras i planen att denna möjlighet ska uppmuntras och kan vara en framgångsfaktor för skyddet och hävden av gotländsk natur. Ett tydligt exempel är de ängen som är naturreservat.

Vi vill också poängtera vikten av att alltid samråda med berörda markägare när det gäller utformning av föreskrifter och skötselplan för reservaten. På så sätt får man ökad delaktighet och förståelse för reservatet på lokal nivå.

Nedan följer några detaljnoteringar om texten i VVV

Del 1, Förvaltning och nyttjande

Under **Bakgrund** står det att förvaltning handlar om att **skydda** värdefulla områden. Här måste det in ett stycke om att Gotlands natur oftast ingår som en del i ett kulturlandskap, det är sällan det handlar om "vild" natur, som sköter sig själv, och där det alltså räcker med att skydda området från negativ påverkan utifrån. Oftast är de värdefulla naturområdena på Gotland starkt beroende av någon form av skötsel, för att naturvärdena ska bestå. Resurser och kunskaper för rätt skötsel är därför avgörande för att inte naturvärdena ska sjunka.

Under **Naturskydd i Gotlands län** noteras att de gotländska **våtmarkerna** ännu är dåligt skyddade. Endast ca en tredjedel av utpekade värdefulla våtmarksområden har formellt skydd. Här behövs alltså en rejäl uppräckning. Inte bara själva våtmarken kan behöva skydd, utan även omgivande marker som ingår i den hydrologiska helhet som är förutsättningen för våtmarken.

Strandängarna är en ansvarsmiljö för Gotland, som är helt beroende av bete för att kunna bevaras. I planen står det att naturtypen förutsätter kontinuerlig hävd t.ex. genom bete. Här måste det tydliggöras det absoluta beroendet av bete, och inte bete i största allmänhet, utan ofta krävs bete av specifika raser av nöt, får eller häst för optimalt bevarande. Naturvärden står och faller med att det måste finnas en livskraftig lantbrukssektor, som kan tillhandahålla rätt betesdjur.

När det gäller **källmyrar** nämns kärnnycklar som en rikkärrsart. Detta bör formuleras på något annat sätt, eftersom kärnnycklar inte växer i källmyrar, men väl i rikkärr.

Liksom för strandängarna är **skogsbetet** helt beroende av att det finns lämpliga djur att tillgå för det helt avgörande betet i kalktallskogarna. Det måste man trycka på i texten.

Del 2 Prioriteringar, mål och åtgärder

När det gäller **tillgänglighet** står det att arbetet ska koncentreras till de naturområden som har bäst förutsättningar att ta emot besökare. Vi kan hålla med om detta, om man med det menar områden som har naturvärden som är ganska tåliga vid besök. Om man innefattar områden som ligger bra till geografiskt och infrastrukturmässigt, men som är känsliga för besök, så håller vi inte med. Det bör alltså tydliggöras vad man menar. Och ska man öppna upp för fler besökare är det mycket viktigt med samrådet med berörda markägare innan.

Och när det gäller ekonomiska prioriteringar så måste skydd av natur - nya viktiga områden som behöver skyddas - komma före än att satsa på ökad tillgänglighet till redan skyddade områden.

Lokal delaktighet ser vi som ett mycket viktigt område. Vi har tidigare i vårt svar lyft frågan om vem som ska vara förvaltare av reservatet. Genom att delegera detta ansvar till markägaren eller när det gäller statlig mark till den lokala hembygdsföreningen eller liknande, kan man skapa ett stort lokalt engagemang. I förslaget nämns register över och kontakt med brukarna av området, men även ägarna är naturligtvis viktigt att ha med här. Många av de skyddade områdena ägs ju av andra än staten. Viktigt dock att man inte för in andra parter bakom ryggen på eventuell markägare. Det är markägaren som ska ha företräde på sin mark.

Under rubriken planer och förutsättningar nämns som ett mål att samarbetet mellan förvaltare och reservatsbildare fungerar på ett effektivt sätt. Så vitt vi begriper så är det så i dag att det nästan uteslutande är Länsstyrelsen som är både förvaltare och reservatsbildare, och då blir denna punkt tämligen intetsägande. Men som vi framhållit, vill vi gärna andra förvaltare än Länsstyrelsen, och då behövs ett nära och bra samarbete. Som en åtgärd inom detta område måste alltså in en punkt om att öppna upp för fler förvaltare än Länsstyrelsen för de skyddade områdena.

Ett nytt mål under planer och förutsättningar som vi vill ha in är: Att skötselplaner också genomförs i praktiken. Vi har sett många bra skötselplaner som aldrig genomförts (pga av föregivna resursbrister). Det måste alltså till resurser för att sköta de skyddade områdena på ett bra sätt, både pengamässigt och kunskapsmässigt. Återigen en prioriteringsfråga.

Under Friluftsliv och turism står: "Skyddade naturområden är en tillgång för friluftslivet och bör göras tillgängliga för besökare." Här måste läggas till: "om så bedöms lämpligt." Ett enkelt exempel är fågelskyddsområdena där man helt korrekt har föreskrifter som begränsar tillgängligheten för att inte störa fågellivet. I och för sig finns en liten "Brasklapp" i sista mening- en i stycket, men det bör tryckas mer på att området måste vara tåligt för besökare om man ska uppmuntra besök. Här kan man också lyfta fram Regionen, friluftsorganisationerna, och turistnäringen som mer ansvariga för tillgänglighet och visningsverksamhet.

När det gäller **Information** anser vi det viktigt att det inte bara finns på svenska och engelska, utan även på tyska. Gotland har nog fler besökare som hellre läser på tyska än på engelska.

När det gäller **Skötsel av naturtyper** måste man lyfta frågan i programmet om tillgången till lämpliga betesdjur för de områden som kräver bete. Finns inte betesdjur så faller även de bästa av intentioner. Och tillgången på lämpliga betesdjur är inte självklar. Högförädlade raser klarar inte naturbeten, och den gotländska jordbrukssektorn sviktar. Det räcker med att slakteriet i Visby läggs ner för att slå undan benen för en stor del av lammnäringen på Gotland.

Anncatrin Hjernquist, ordförande

Anders Lekander, sekreterare